

2025-06-23

Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm

Håkan Gustavsson
08-782 91 09
hakan.gustavsson@tco.se

Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete (SOU 2025:29)

A2025/00388

TCO har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete* och lämnar följande synpunkter.

Inledning

Samhall Aktiebolag är ett statligt bolag som har till uppgift att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten åt personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Målgruppen för skyddat arbete hos Samhall är personer vars arbetsförmåga är så nedsatt att de inte kan få något annat arbete och vars behov inte kan tillgodoses genom andra insatser. Detta är således en grupp med behov av omfattande stöd från samhället för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

TCO delar utredningens uppfattning att Samhall skapar meningsfullt arbete för den stora merparten av de anställda, men att statens samlade styrning inte ger Samhall förutsättningar att erbjuda tillräckligt utvecklande arbete.

TCO delar även utredningens uppfattning att behovet av skyddat arbete – inom Samhall eller i andra verksamheter – både är större än vad som är tillgängligt idag och därtill sannolikt kommer att växa framöver. TCO har således inga invändningar vare sig mot utredningens uppskattning att målgruppen för skyddat arbete potentiellt består av ytterligare minst 10 000 personer eller mot beskrivningen att stödbehovet i målgruppen har ökat de senaste åren.

I ljuset av detta är det ytterst bekymmersamt att personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga drabbats så hårt av de senaste årens reformering av Arbetsförmedlingen – trots tidigare utfästelser om motsatsen. Utredningen konstaterar, helt korrekt, bland annat att antalet individer med lönebidrag har minskat betydligt under de senaste åren.

Behovet av stöd till personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga är således stort och TCO vill lyfta fram att

utredningen genom sitt gedigna arbete gjort en mycket värdefull insats för att belysa behovet av mer och bättre stöd till en målgrupp med behov av omfattande stöd från samhället för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

TCO instämmer således i utredningens bedömning att det är angeläget att få till stånd en tydlig och varaktig kvalitetsökning i Samhalls verksamhet i syfte att upprätthålla verksamhetens mervärde för de anställda och i förlängningen för hela samhället.

TCO:s synpunkter på utredningens bedömningar och förslag

9.3.1 Samhalls uppdrag bör förlängas bortom 2028

TCO delar utredningens uppfattning att det är viktigt att de långsiktiga förutsättningarna för Samhalls verksamhet är tydliga för såväl bolaget som för dess anställda och instämmer därför i utredningens bedömning att giltigheten för Samhalls ägaranvisning bör förlängas med tio år.

9.4.1 Antalet anställda kan minskas något till förmån för högre kvalitet

TCO delar utredningens uppfattning att det är viktigt att ett arbete inom Samhall präglas av kvalitet och är såväl meningsfullt som utvecklande för den enskilde och instämmer därför i utredningens bedömning att antalet anställda i bolaget kan minskas något.

För att säkerställa ett oförändrat stöd till målgruppen måste dock en sådan minskning ske i kombination med att utredningens förslag om en ny form av skyddat arbete hos idéburna organisationer genomförs, *se utredningens förslag 9.12.2*, samt med att Arbetsförmedlingen får i uppdrag att utreda hur det övriga arbetsplatsförlagda stödet till målgruppen kan ökas, *se utredningens bedömning 9.11.3*.

9.5.1 En förstärkt introduktionsperiod för nyanställda i skyddat arbete hos Samhall samt 9.5.2 Den förstärkta introduktionsperioden bör innehålla 25 procents utvecklingstid

TCO instämmer i utredningens bedömning att en anställning i skyddat arbete hos Samhall bör inledas med en förstärkt introduktionsperiod. TCO delar dock inte uppfattningen att denna period bör ses som utvecklingstid snarare än arbetstid och därmed inte vara lönegrundande. TCO konstaterar även att utredningen inte genomfört någon analys av om en sådan konstruktion är förenlig med de ILO-konventioner som rör främjandet av parternas kollektiva förhandlingsrätt.

9.5.3 Den förstärkta introduktionsperioden bör återupptas vid återgång

TCO instämmer i utredningens bedömning att Samhall även i fortsättningen bör erbjuda möjlighet till återanställning inom 12 månader för en individ som övergår till arbete hos en annan arbetsgivare.

9.6.1 Övergångsmål för fler varaktiga övergångar

TCO instämmer i utredningens bedömning att nuvarande mål för övergångar till annat arbete för anställda med skyddat arbete inom Samhall bör avskaffas och ersättas med tre nya mål på det sätt som utredningen beskriver.

9.7.1 Uppdragsmålen bör revideras

TCO instämmer i utredningens bedömning att nuvarande uppdragsmål bör avskaffas och ersättas av tre nya mål på det sätt som utredningen beskriver.

9.8.1 Merkostnadsersättningen bör fortsatt ges som en klumpsumma

TCO instämmer i utredningens bedömning att Samhalls merkostnadsersättning även fortsatt bör ha den utformning som den har i dag, och inte ersättas av en individbaserad ersättning.

9.8.2 Merkostnadsersättningen bör räknas upp årligen

TCO tillstyrker utredningens förslag att de anslagsmedel som avser merkostnadsersättning till Samhall ska räknas upp årligen.

TCO instämmer även i utredningens bedömning att Kammarkollegiet även fortsatt bör ha i uppgift att årligen i efterhand kontrollera att den ersättning som Samhall får inte överstiger Samhalls merkostnader för det aktuella året, och att vid behov besluta om återkrav av den överskjutande delen.

9.8.3 Regeringen bör redovisa mått på hur medlen är beräknade

TCO instämmer i utredningens bedömning att regeringen i budgetpropositionen bör redovisa styckkostnader för olika typer av lönebidrag och skyddat arbete.

9.8.4 Inget behov av ytterligare kontroll av hur ersättningen används

TCO instämmer i utredningens bedömning att det inte finns behov av ytterligare kontrollmekanismer i fråga om hur Samhall använder den statliga merkostnadsersättningen.

9.9.1 Språk är i stor utsträckning en kvalitetsfråga

TCO instämmer i utredningens bedömning att den potentiella nyttan med att ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att sätta in mer omfattande, anpassade utbildningsinsatser för att höja den generella språknivån hos målgruppen innan en anvisning till skyddat arbete hos Samhall sannolikt inte skulle överväga kostnaden för sådana insatser.

9.10.1 Omfattningen av sysselsättningen bör endast styras genom lönetimmar

TCO instämmer i utredningens bedömning att Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att i samråd med Samhall ta fram en modell för hur organisationerna, på basis av antalet *lönetimmar* som regeringen fastställer för Samhall, kan göra fortlöpande gemensamma bedömningar av hur många anvisningar till Samhall som behövs.

TCO instämmer därför även i bedömningen att den styrning avseende omfattningen av *anställningar* i lönebidrag för utveckling (LFU) hos Samhall som regeringen årligen anger i Arbetsförmedlingens regleringsbrev i så fall bör kunna avskaffas.

9.10.2 Arbetsförmedlingen bör utveckla och följa upp anvisningsprocessen

TCO instämmer i utredningens bedömning att Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att utveckla enhetliga arbetssätt för prioritering och urval när det finns flera kandidater till en ledig plats hos Samhall.

TCO instämmer även i bedömningen att Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att följa upp att vidtagna utvecklingsåtgärder i fråga om anvisningar till skyddat arbete hos Samhall har omhändertagit brister och utmaningar som har identifierats i såväl den nu aktuella utredningen som i tidigare genomförda uppföljningar.

9.11.1 Arbetsförmedlingen bör analysera behov av förändringar i handlägningsprocessen

TCO instämmer i utredningens bedömning att Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att analysera och identifiera behov av förändringar i handlägningsprocessen för arbetssökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

TCO instämmer även i att en sådan analys särskilt ska uppmärksamma möjligheter och risker med myndighetens ärendebaserade arbetssätt. TCO anser dock att en sådan kartläggning bör vara bred och även bör belysa Arbetsförmedlingens övriga förutsättningar att ge målgruppen lämpligt stöd.

9.11.2 Det finns inget uppenbart behov av ytterligare stödinsatser

TCO instämmer i utredningens bedömning att det i dagsläget inte finns något uppenbart behov av ytterligare stödinsatser före, vid sidan av, eller som en del av en anställning hos Samhall. Detta utöver de behov som omhändertas av utredningens förslag om en förstärkt introduktionsperiod i skyddat arbete hos Samhall.

9.11.3 Arbetsförmedlingen bör utveckla arbetet med arbetsplatsförlagda insatser

TCO instämmer i utredningens bedömning att Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att utreda hur ett ökat deltagande i arbetsplatsförlagda insatser för personer med behov av rehabiliteringsinsatser eller särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning kan främjas, i syfte att fler ska få möjlighet till arbete på den reguljära arbetsmarknaden innan skyddat arbete blir aktuellt. TCO delar även utredningens uppfattning att det är viktigt att en sådan analys blir bred och, precis som utredningen resonerar, bland annat innefattar vilken betydelse som taket för lönebidraget har för volymutvecklingen inom lönebidragsanställningarna. Se utredningens diskussion i avsnittet 9.15.1.

9.11.4 Arbetsförmedlingen bör vidareutveckla skolsamverkan

TCO instämmer i utredningens bedömning att Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att i samverkan med kommunsektorn vidareutveckla skolsamverkan för unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga så att en effektiv övergång kan skapas mellan skola och arbetsliv för alla de ungdomar som behöver det.

9.12.1 Målgruppsbegränsningar inom OSA bör tas bort

TCO tillstyrker utredningens förslag att begränsningen av målgruppen för skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare (OSA) till personer som har vissa specifika funktionsnedsättningar tas bort.

TCO instämmer även i utredningens bedömning att regeringen bör låta utreda ändamålsenligheten i hur insatsen OSA är utformad i relation till syftet med skyddat arbete och målgruppens behov.

9.12.2 Ny form av skyddat arbete hos idéburna organisationer

TCO tillstyrker utredningens förslag att det införs en ny form av skyddat arbete hos idéburna organisationer som är registrerade enligt lagen (2022:900) om registrering av idéburna organisationer.

9.12.3 Skyddat arbete hos idéburen organisation bör utformas i enlighet med GBER

TCO tillstyrker utredningens förslag att Arbetsförmedlingen ska få lämna ekonomiskt bidrag till en arbetsgivare för lönekostnader för att anställa personer i skyddat arbete hos idéburen organisation på det sätt som utredningen beskriver. I detta ingår bland annat att ersättningen måste följa den s.k. allmänna gruppundantagsförordningen (GBER).

TCO instämmer även i utredningens bedömning att dagens bestämmelse om vilka lönekostnader som är bidragsgrundande även bör tillämpas på skyddat arbete hos idéburen organisation.

9.13.1 Arbetsförmedlingen bör utreda hur samverkan kan utvecklas

TCO instämmer i utredningens bedömning att Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att utreda hur samverkan skulle kunna utvecklas. Detta bör göras på det sätt som utredningen beskriver.

9.13.2 Det bör utredas hur behoven hos dem som inte klarar ett skyddat arbete kan omhändertas

TCO instämmer i utredningens bedömning att regeringen bör låta utreda om vissa av de personer med funktionsnedsättning som är långtidsinskrivna på Arbetsförmedlingen har behov som bättre tillgodoses av andra myndigheter. Detta bör göras på det sätt som beskrivs i betänkandet.

9.14.1 Ambitionerna för volymökningar i lönebidrag kan minskas

TCO instämmer i utredningens bedömning att platserna i den nya insatsen *skyddat arbete hos idéburen organisation* kan finansieras genom att minska de medel som i dag finns avsatta för anställningar med lönebidrag. TCO vill dock understryka att en förutsättning för detta är att det samlade stödet till målgrupperna inte minskas utan tvärtom ökar.

10.1 Författningsförslagen

TCO tillstyrker utredningens förslag att förordningsändringarna träder i kraft den 1 juli 2026.

10.2 Övergångsbestämmelser

TCO tillstyrker utredningens förslag att äldre bestämmelser i förordningen (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning ska gälla för beslut som är fattade före den 1 juli 2026.

10.3 Förslaget om årlig uppräknings av medlen för merkostnadsersättning

TCO tillstyrker utredningens förslag att årlig uppräknings av medlen för merkostnadsersättning införs fr.o.m. 2027.

10.4 Förslaget om förändrad målnivå för lönetimmar

TCO instämmer i utredningens bedömning att ändringar i Samhalls ägaranvisning som avser förändrad målnivå för lönetimmar bör beslutas av bolagsstämman och genom regleringsbrev.

10.5 Förslaget om en förstärkt introduktionsperiod inom skyddat arbete hos Samhall

TCO instämmer i utredningens bedömning att ändringar i Samhalls ägaranvisning som avser den förstärkta introduktionsperioden bör beslutas av bolagsstämman under våren 2026.

Therese Svanström
Ordförande

Håkan Gustavsson
Utredare